

MAGYAR DIASZPÓRA

OSVÁT KRISZTINA – DR. OSVÁT SZABOLCS

Magyarok a Dél Keresztje alatt. Az ausztráliai magyarság jelene dióhéjban

1. Bevezető. Az ígéret földje?

Ausztrália nemzedékek számára jelentette és jelenti a mai napig a világ egyik legvonzóbb bevándorlási célországát. Sokakat vonzott az örök napsütés és jólét csábítása, a hagyományos osztálykötöttségektől mentes szabad világ ígérete. Sokan érkeztek egy új élet reményében, és sokan közülük csalódtak benne. Ausztrália nem utópia, a világ gondjai-bajai itt is érvényre jutnak, és sújtják az embereket. Azt azért el kell ismerni, különösen aktuális összevetésben, hogy a világ legtöbb országa szeretne osztozni az ausztrál problémákban, pontosabban azt szeretné, ha csupán annyi és olyan mértékű gondja lenne, mint az ausztráloknak. A bevándorlási statisztikák is azt támasztják alá, hogy a világ minden részéről érkezőkre sokkal erősebben hatnak a vonzerők, mint az árnyoldalak. Az európai bevándorlók száma többé-kevésbé stabil, a délkelet-ázsiaiaké és a világ többi részéről érkezőké viszont növekszik.¹ Pedig az ausztrálok már jó ideje nem csábítják kitalált aranyláz-mesékkel a telepeseket, hanem szigorú kvótákkal és szabályokkal igyekeznek kordában tartani a bevándorlást. A kérelmezési eljárás hosszú, bonyolult és költséges. A kérelmezőnek – a humanitárius kivételektől eltekintve – biztos anyagi hátteret, illetve értékelhető szakmai tudást és gyakorlatot kell felmutatnia. Az illegális bevándorlás, mely fél évszázada még nem is

¹ Kiadványok és könyvek jelennek meg az Ausztráliába bevándorolni szándékozók számára. Ezek egyik típuspéldája a sok kiadást megért: Elisabeth Roberts, Susan McIntosh: *Live and Work in Australia and New Zealand*. Vacation Work (Publisher), Oxford, <http://www.vacationwork.co.uk>

létezett az átlagemberek gondolkodásában, mára valóságos rögeszmévé nőtte ki magát. A döntő részben Sri Lanka-i és afgán csónakos menekültek kérdése hosszabb ideje a belpolitikai viták gyújtópontjában áll, és választási év lévén, a bevándorlási politika a választási kampánynak is fő témáját jelentette.

A tanulmány a magyar bevándorlók szemével pillant az ígéret földjére. A magyar diaszpóra jelenlegi helyzetére és problémáira helyezi a hangsúlyt. Meglepő módon az ausztráliai magyarokkal az ausztráliai magyarokon kívül alig foglalkozott valaki. A demokratikus átmenet idején és azt követően az ezredforduló tájáig érzékelhető az óhaza érdeklődése, talán fogalmazhatunk úgy, hogy hálás figyelme az Ausztráliából érkező jelzések, hírek és beszámolók iránt. Az új évezred első évtizedében mintha csökkent volna a lelkesedés. A kép nem egyértelműen rossz, és nem egyértelműen jó. A diaszpóra hangulatára azonban feltétlenül kedvezőtlenül hatott, és a teljes korszakot beárnyékolja a sydneyi főkonzulátus 2009. októberi bezárása. A magyar közösségben folyamatosan él a főkonzulátus újbóli megnyitása iránti remény. A főkonzulátus jelképes intézmény, elsősorban az ausztráliai magyarsággal való törődést fejezné ki. A tanulmány sem erre, sem a magyarság életében jelentkező feloldhatatlannak tűnő ellentmondásokra nem ígérhet megoldást, de a helyzet tárgyilagos értelmezésével igyekszik hozzájárulni a tisztánlátáshoz és a legcélszerűbb modus vivendi megtalálásához a távolba szakadt magyarság számára.

2. Magyar bevándorlók. Történeti áttekintés

Az ausztráliai magyar bevándorlás hű tükörképe az elmúlt másfél-két évszázad zivataros magyar történelmének. A bevándorlók kisebb-nagyobb csoportjai mindig valamilyen megpróbáltatás vagy üldöztetés elől kerestek menedéket, illetve új hazát Ausztráliában. Érdekes összefüggés, hogy az ausztráliai magyarság eredete és léte a magyar történelem ellentmondásos és negatív eseményeiben gyökerezik. Igaz ez a kivándorlók első kisebb csoportjaira a tizenkilencedik században, akik az 1831-es kolerajárvány és a járvány következtében támadt nyomor, vagy az 1848–49-es forradalom és szabadságharc bukása utáni politikai üldöztetés elől érkeztek hosszú hányattatás után Ausztráliába, de hozhatjuk példaként azokat a gazdasági menekülteket is, akik az Osztrák-Magyar Monarchia fennállása idején a nyomasztó szegénységből vándoroltak ki a világ

másik végére. A 19. századi magyar bevándorlók zömében egyénileg, esetleg kisebb csoportokban jöttek, hogy menekültként vagy telepesként kezdjenek új életet a világ másik végén. Az időszak statisztikailag igazolható számadatai meghökkentően alacsonyak: az 1883 és 1910 közötti osztrák-magyar kivándorlási kimutatások szerint mindössze 88 magyar származású ember szállt hajóra Ausztrália felé. Az alacsony számok ellenére érdekes kultúrtörténeti emlékek maradtak fenn a magyarokról, főleg Victoriában. A bevándorlási adatokban rögzített első magyar egy Isaac Friedman (Friedman Izsák) nevű huszonhat éves kereskedő, aki feleségével és gyermekével érkezett 1833-ban.² A szabadságharc bukása után hosszú hányattatások árán Ausztráliába vetődött menekültek közül sokakat vonzottak a victorai aranymezők, emlékművük máig megtalálható Bendigo városában. Egy másik magyar vonatkozású különlegesség az angliai kitérővel Budapestről érkezett Ernest Leviny aranyműves, aki az ugyancsak victorai Castlemaine városában telepedett le, és házáat Budának nevezte el. Leszármazottai köztiszteletben álló castlemaine-i polgárokként éltek, a magyar eredet kuriózumként maradt fenn a család történetében. A Buda-házból mára múzeum lett, melyet lelkes lokálpatrioták tartanak fenn, és számos közösségi összejövetel helyszíne.³

A huszadik század megrázkódtatások sorát hozta Magyarországra, és ez megmutatkozott az Ausztráliába kivándorló magyarok számának fokozatos növekedésében, illetve a kivándorló magyarok – korábban soha nem vizsgált – összetételében. A trianoni békediktátum nem hozott azonnali számottevő változást a kivándorlásban, csupán kisebb magyar csoportok érkezéséről maradtak adatok az 1920-as évekből. A bevándorlási minisztérium statisztikai összesítéséből tudjuk, hogy 1933-ban 272 Magyarországon született egyén élt az országban. A második világháború idején a hátrányos megkülönböztetés, illetve üldöztetés elől menekülő, döntő részben zsidó származású magyarok sem érkeztek nagy számban Ausztráliába.

A magyarok bevándorlása a második világháborút követően, a kommunista rezsim térnyerésének időszakában az agresszív politikai

² Érdekes csupán, de 1829-ből is maradt fenn egy magyar származásra utaló töredékes adat. A tasmániai Hobart városába szállított foglyok jegyzékében szerepel egy Raphael Harris nevű negyvenöt éves férfi, akit Angliában ítélték el zsebtörlésért, és születési helyének Magyarországot jegyezték be.

³ History of immigration from Hungary – Immigration Museum, Melbourne Australia <http://museumvictoria.com.au/origins/history.aspx>

üldöztetés elől menekülőkkel érte el a tízezres nagyságrendet. Ugyancsak a kommunista diktatúra következménye az 1956-os felkelés levetését követően Ausztráliába érkező mintegy tizenötezer magyar „szabadságharcos”. Velük nagyjából megduplázódott az ausztráliai magyarok száma, és 1961-re meghaladta a harminc ezret. Ausztrália szerzte máig ez a magyarok bevándorlásának legismertebb hulláma, pedig a bevándorlás az ötvenhat utáni évtizedekben is folytatódott.⁴

Igaz, hogy a hatvanas évektől a magyarok bevándorlása már csak részben, méghozzá meglehetősen kis részben a magyarországi események következménye, és mind hangsúlyosabban előtérbe került és tömeges méreteket öltött a Magyarországgal szomszédos országok kisebbségi magyarságának ausztráliai megjelenése. Trianon, illetve a trianoni határokat lényegében megerősítő párizsi békeszerződés tehát a kommunista diktatúrák által kiváltott több évtizedes fáziskéséssel jelentkezett a magyar kivándorlás-történetben. A múlt század hatvanas és hetvenes éveiben különösen sok vajdasági magyar érkezett Ausztráliába.

Sokkal kevésbé kategorizálhatók, tekinthetők egységes csoportnak azok a magyarok – kicsit tágabban nézve: magyar származású és magyar gyökerű emberek – akik egy jobb élet reményében az utóbbi évtizedekben vándoroltak ki Ausztráliába, és telepedtek ott meg. Ők a bevándorlók legfrissebb és legheterogénebb csoportját alkotják. Sokan közülük anyagi sikereik ellenére csak átmenetinek tekintik az ausztráliai létet, és nem csupán visszavágyanak az óhazába, hanem konkrét terveket szőnek a visszatelepülésre.

A bevándorlók egymást követő hullámai viszonylag keveset változtatnak a magyarság országon belüli arányain. A legtöbben Sydneyben telepedtek le, ennél valamivel kevesebb a melbourne-i magyarok száma. Jóval kevesebb magyar él a három további milliós nagyvárosban: Adelaideben, Brisbane-ben és Perth-ben. A hetvenes évektől kezdve egyre több idősödő magyar költözött a Brisbane vonzáskörzetéhez tartozó Gold Coast-i üdülőhelyre, ahová az enyhe éghajlat miatt az ausztrálok is szívesen vonulnak vissza nyugdíjas éveikre. Ehhez képest a klasszikus vidéki térségekben alig található magyar származásúakat. A számok unalmas, de igen kifejező nyelvén úgy fest a kép, hogy a 2006-os népszámlálási adatok alapján 67 616 személy vallotta magát magyar származásúnak. Ez egy

⁴ Anna Ambrosy: *A Survey of the Hungarian Community in Victoria*. Dezsery (Kiadó), Adelaide 1990, History of Hungarian Immigration, 11–12.

fontos alapadat, melyet a 4. fejezet részletesebben vizsgál majd. Közülük a legtöbben Új-Dél-Wales állam⁵ területén éltek, szám szerint 23 577-en, ez a szám tartalmazza a sydneyi magyarságot is. A többi államban a megoszlás a következők szerint alakult: Victoria (Melbourne-nel) 21 727; Queensland (Brisbane-nel és a Gold Coasttal) 9 795; Dél-Ausztrália (Adelaide-del) 5 427; Nyugat-Ausztrália (Perth-szel) 4 230; a fővárosi terület (Canberrával) 1 652; Tasmánia 877; és Északi-Terület 331. A magyar származásúakra nem jellemző, hogy telepeket alkotnának. Egyedül Új-Dél-Wales-ben figyelhető meg, hogy a huszadik század hatvanas és hetvenes éveiben érkezett délvidéki magyarok Sydney egyik nyugati külvárosa, Blacktown környékén telepedtek le.

3. A magyarság szervezetei

Zaklatott történelmünk következményeit azonban akár kedvezően is lehet értékelni. A hányattatások felidézésének jól csengő lezárása az a tény, hogy Ausztráliában jelenleg közel hetvenezres magyar közösség él, mely életképes, és komoly erőfeszítések árán gazdagodik. Az ausztráliai magyarság egyesületekbe és klubokba szerveződése immáron sok évtizedes hagyomány, és a családok mellett ezek a közösségi formák biztosítják a magyar identitás megtartását a világnak ezen az óhazától nagyon távol eső részén. Fontos közösségi összetartó elem a magyar nyelv és a magyar kultúra, utóbbinak elengedhetetlen részét jelentik a népszokások, népdalok, néptáncok is. Nemzeti hagyományból táplálkozó sajátos magyar kulturális összetartó-megtartó elem a sport is, illetve annak szeretete és gyakorlása. Az alábbiakban ezt a túláradóan pozitív megközelítést szeretnénk árnyalni, és közelebb vinni a mindennapok valamivel ridegebb valóságához.

A történelmi egyházak papjai hozták létre az első szervezeteket, és az egyházközösségeket⁶ hamar követte a társadalmi, bajtársi, sport és ifjúsági szervezetek gomba módra szaporodó láncolata. A sokszínűség

⁵ Ausztrália az Amerikai Egyesült Államokhoz hasonlóan szövetségi állam, az államszövetséget öt állam, két terület és a külön besorolásba tartozó fővárosi terület alkotja, melyek nagyfokú önállósággal rendelkeznek.

⁶ Az egyházi közösségek összetartó erejét jól példázza egy friss könyv: *Megvalósult álmok, a North Fitzroy-i magyar református gyülekezet története Antal Ferenc igehirdetéseinek tükrében*. Hungarian Life Publishing Co, Melbourne 2009.

zűrzavarában vált szükségessé, hogy azon államok fővárosaiban, ahol nagyobb létszámban éltek magyarok, létrejöjjenek a különféle szervezeteket egységbe tömörítő helyi állami szövetségek. Ezek a szövetségek rendezték a közös nemzeti ünnepélyeket,⁷ ellátták az egységes érdekképviselést, és – nem elhanyagolható szempontként – küzdöttek a Kárpát-medencében kialakult kemény majd puha diktatúra megdöntéséért.⁸ Így alakult meg 1955-ben három állami főváros: Sydney,⁹ Melbourne és Adelaide egyesületeit tömörítő szövetségek összefogásával az Ausztráliai Magyar Szövetség (AMSZ). Az AMSZ demokratikus úton jött létre, és demokratikusan működik. A vezetőséget háromévenként lecserélik, a leköszönő vezetés nem újraválasztható. Rotációs elv szerint az a tag-szövetség állítja ki a vezetőséget három éves időtartamra, amelyik vállalja a soron következő Ausztráliai Magyar Találkozó megrendezését.

Ennek a kezdeti összefogásnak köszönhető, hogy az egyes államok székvárosaiban létrejöttek az önerőből létesített intézmények: a magyar házak, központok és klubok. Cserkészotthonok, parkok és nyugdíjas-otthonok létesültek, Sydneyben a száz férőhelyes öregek otthona mellett negyven személyes ápolóotthon és tucatnyi egységből álló magyar falu, népművészeti kiállítás és könyvtár jött létre. A melbourne-i magyar központ¹⁰ pedig akár Budapesten is megállná a helyét impozáns méreteivel, kápolnájával, sportpályájával és ligetével. A nagyobb városokban van magyar temető, legalábbis magyar parcella, és sokféle állnak hősi emlékművek a szabadságharcok és a két világháború hőseinek és áldozatainak tiszteletére. A magyar nyelvű nyomtatott sajtó is megjelent már az ötvenes évek elején, és azóta folyamatosan jelenik meg egy színvonalas hetilap több ezer példányban, jelenleg tizenhat oldalon. Ez a Magyar Élet, amely hétről-hétre foglalkozik a magyar és a nemzetközi politikai

⁷ Ehhez kapcsolódó forrás a melbourne-i magyar központ szép kiadványa a közelmúltból: Hajdú, József – Kövess, Charles – Ámon, Ildikó (eds.): 1956–2006, *Hungarian Revolution Commemoration, Melbourne, Australia 2006. A chronicle of events.* Hungarian Revolution Commemoration Committee, Melbourne-i Magyar Központ, 2008.

⁸ Ld. Csapó Endre: Az ausztráliai magyar emigráció. In: *A világ magyarsága, Latin-Amerika, Dél-Afrika és Ausztrália.* Magyarok Világszövetsége Nyugati Régiója, Budapest 1998. 123–153.

⁹ A sydneyi szervezet történetét áttekinti Kardos Béla: Több, mint ötven éve működik az Új-dél-walesi Magyar Szövetség. A szövetség fennállásának ötvenedik évfordulójára készült elnöki beszámoló. *Magyar Élet* 2002. július 4.

¹⁰ Kövesdy Éva – Atyimás Erzsébet – Galambos Imola (szerk.): *A melbourne-i magyar központ 1997–2008.* Melbourne-i Magyar Központ, 2008.

élet napirendjén lévő legfontosabb kérdésekkel és a közösségi élet minden területével.¹¹ Számos más, kisebb jelentőségű magyar újság is jelent és jelenik meg országszerte, melyek jobbára a helyi eseményekre, egy adott szűkebb közösség életére összpontosítják a figyelmüket.

A rendszerváltás időszakában és közvetlenül azt követően felgyorsultak a magyarországi és a világ magyarságát érintő események. Az ausztráliai magyar diaszpóra lelkesen próbált lépést tartani az otthoni fejleményekkel, és igyekezett támogatásáról biztosítani a hosszú idő utáni első demokratikusan megválasztott magyar kormányt és annak nemzetpolitikai erőfeszítéseit. Az 1989 és 1994 közötti fél évtizedben félévente ülésezett az AMSZ, és tanácskozásaiba bevonta az új-zélandi diaszpórát is, tehát ausztráliai és új-zélandi tanácskozásokról beszélhetünk. Ezeknek a közösen rendezett tanácskozásoknak az egyik eredménye az Új-Zélandi Magyar Szövetségnek az AMSZ-hez való csatlakozása. 1990 óta a Tasmán-tenger két partját magyar szempontból egyesítő csúcsszervezet hivatalos elnevezése: Ausztráliai és Új-Zélandi Magyar Szövetség (AUZMSZ).¹² Az ausztráliai magyarok szervezeti és közösségi élete tehát jó fél évszázados hagyományokra tekint vissza.¹³ A történelmi távlat egyik velejárója és egyben szerencsétlen magyar átok, hogy éles megosztottság alakult ki egyes szervezetek között, és ennek olyan lehetetlen következményei vannak, hogy a legnagyobb taglétszámú sejtek nem tagjai az AUZMSZ-nek.

A magyarság szervezeti életének útvesztőjét járva megfigyelhető egy további különbségtétel is, melyet túlzás lenne megosztottságként vagy ellentétként értelmezni. A bevándorlástörténeti részben vázolt fáziskéséssel alakultak meg a kárpát-medencei magyarság egyesületei. A magyarságnak ebben a rétegében legtöbben a délvidékiek vannak, de a felvidékiek és az erdélyiek is alapítottak saját egyesületeket.

¹¹ Ehhez kapcsolódik Csapó Endre: *Ilyen a világ. Az Ausztráliai Magyarságban és a Magyar Életben 1961–1983 között megjelent vezércikkek*, Logos Kiadó, Tóthfalu 2002.

¹² A szövetségről és a kulturális találkozókról részletek: <http://www.magyaronline.net>

¹³ Kardos Béla: Magyar szervezeti élet Ausztráliában és Új-Zélandon. In: *A világ magyarsága, Történeti áttekintés és címtár, Latin-Amerika, Dél-Afrika és Ausztrália. Magyarok Világszövetsége Nyugati Régió*, Budapest 1998. 154–156.

4. A magyarlét nehézségei

Ausztrália az elmúlt évszázadban a bevándorlók egyik fő célországa volt. A huszadik század hatvanas éveitől más nagy angolszász befogadó államokhoz hasonlóan az ausztrálok is asszimilációs politikát folytattak olyan intézkedésekkel, amelyek a bevándorlóknak az uralkodó kulturális normákhoz való igazodását és idővel beolvadását szolgálták. Elsősorban a politikai stabilitásra hivatkozó érvekkel támasztották alá az anglo-konformitási követelményt. Az anglo-konformitás azt eredményezte, hogy a befogadó állam visszautasította az olyan letelepedni vágyók kérelmeit, akiket asszimilálhatatlannak vagy nehezen asszimilálhatónak tartott. Ausztrália esetében ez azt jelentette, hogy csak fehérbőrű bevándorlókat fogadott. A hetvenes évektől az immigrációs célországok fokozatosan feladták az asszimilációs politikát, és toleránsabb gyakorlatot honosítottak meg a bevándorlók kulturális identitására és szokásaira nézve. A megengedő hozzáállással rövidesen bebizonyosodott, hogy a markáns kulturális identitással és fejlett etnikai öntudattal rendelkező bevándorlók is képesek sikeresen integrálódni a befogadó ország intézményrendszerébe, elsajátítani a hivatalos nyelvet, és általában véve hasznos állampolgárokká válni. Az asszimilációs politika fokozatosan teret veszített, és egyre elfogadottabbá vált a bevándorlók ragaszkodása hagyományaikhoz. A bevándorlók ragaszkodása kultúrájukhoz, szokásaikhoz és nyelvükhöz, a korábbi asszimilációs trendekkel való szembenállásuk nem jelentette egyúttal azt, hogy ezek a csoportok a párhuzamos társadalom és intézményrendszer létrehozásának igényével álltak volna elő, egy szóval nem kezdtek el nemzeti kisebbségként viselkedni. Etnokulturális sajátosságaik megőrzéséhez a befogadó társadalom hivatalos intézményrendszerén belül ragaszkodtak, és érdekeik elsődlegesen ahhoz fűződtek, hogy a társadalom fő áramának elismert és egyenlő jogokat élvező polgárai legyenek.¹⁴ Ez az általános feltevérendszer szabta meg a magyarlét kereteit is.

Az előző fejezet röviden érzékeltette, hogy az ausztrál törvények ma már egyértelműen megengedik és elősegítik a nemzetiségekhez tartozó személyek közösségekbe szerveződését, nyelvük és kulturális hagyományaik ápolását. A modern kifejezéssel multikulturálisnak nevezett társadalomban a nemzetiségek kollektív jogokat is élveznek: szabadon hoz-

¹⁴ Salat Levente: Szempontok a multikulturalizmus fogalmának romániai értelmezéséhez; A multikulturalizmus fogalma a kisebbségi jogok liberális elméletében. *Magyar Kisebbség*, 2000/1. (19.)

hatnak létre és tarthatnak fenn iskolákat, egyházközségeket, öregotthonokat, klubokat és mindazt, ami a felsorolásban már szerepelt. Szabadon használhatják nyelvüket, nemzeti jelképeiket, és nevüket úgy anyakönyveztetethetik és használhatják, ahogy szeretnék. Az állami költségvetésből fenntartott közszolgálati *Special Broadcasting Service* (SBS) és a közösségi rádiók révén a hét több napján hangzik el magyar nyelvű adás, sőt magyar tévéműsor is hetente legalább egyszer. A magyar nyelvű műsorok tekintetében ezzel együtt nagy előrelépést hozott a Duna Televízió műholdas adásának „megérkezése”.

Az ausztráliai magyarság társadalmi tagozódása azonban a kedvező keretek ellenére nagyon összetett, szerkezetét egyszerűsítve igyekszünk bemutatni. Szilárd kiindulópont, hogy rendelkezünk egy megbízható számadattal. A legutolsó, 2006-os népszámlálási adatok szerint mintegy 67 és fél ezren vallották magukat magyar származásúnak Ausztráliában. A magyar közösségek egyes vezetőinek becslése szerint a magyar gyökereűek száma nagyobb is lehet ennél, ha kibővítjük a kört azokkal a második vagy harmadik generációs „ausztrálokkal”, akik nem ápolják aktívan, vagy kifejezetten veszni hagyják felmenőik hagyományait. A becslés azonban nem fordítható le a számok nyelvére, nem állnak rendelkezésre hitelt érdemlő források a „rejtőzködő magyarokról”, ezért a hatvanhét és fél ezres számot tekintjük hivatalosnak.

Összevetésül érdemes kitérni a másfél évtizeddel korábbi népszámlálás tartalmában jelentősen eltérő adatára. Az 1991-es népszámlálás valamilyen több, mint 27 000 Magyarországon született egyént írt össze.¹⁵ Ez is konkrét szám, csak az ausztráliai magyarságot tekintve jóval kevésbé pontos, mert nem jelennek meg benne a délvidékiek, az erdélyiek és a felvidékiek, továbbá a második és harmadik generációs magyarok. Kunz Egon 38 000 körülire becsülte a magyarság összlétszámát,¹⁶ melyet mértékadónak tekinthetünk, de hangsúlyozzuk, hogy nem hivatalos adatot idézünk. Annak idején elhangzott 55 000-es becslés is, melyet szintén nem áll módunkban cáfolni. Inkább arról lehet szó, hogy a különböző becslések eltérő szempontok alapján születtek, és a „megengedőbb” feltételrendszer

¹⁵ További érdekesség és egyben a klasszikus hullámok előregedésére utal, hogy a magukat 2006-ban magyarnak vallók közül már csak 20 166-an születtek Magyarországon.

¹⁶ Kunz Egon: Magyarok a kilencvenes évek Ausztráliájában: számok és megoszlás. In: Uő. *Magyarok Ausztráliában*. A Magyarágkutató Könyvtára XXI. kötet, Teleki László Alapítvány, Budapest 1997, 167–168.

magasabb számokat eredményezett. A huszonhétézres konkrét és a harmincnolcezres vagy akár az ötvenötezres becslült adat azonban egyaránt visszaigazolja a növekvő tendenciát,¹⁷ és az a következtetés adódik belőlük, hogy a 2006-ban regisztrált hatvanhét és fél ezres szám ténylegesen megjeleníti a magyar származásúakat leszármazottaikkal együtt, és viszonylag kevés lehet a „rejtőzködők” száma.

Az biztos, de természetesen csak része az összképnek, hogy Magyarország európai uniós csatlakozása és a kettős állampolgárságot megengedő ausztrál törvényi könnyítés¹⁸ a magyar gyökerek újrafelfedezésének irányba hatott. Az évtized második felében jelentősen felfutott a felnőők jogán magyar állampolgárságért folyamodó ausztrálok száma. Nem kifejezetten magyar sajátosságról van szó, a velünk együtt uniós tagságot nyert országok esetében is hasonló tendencia figyelhető meg. Az „állampolgársági nosztalgia” nem elsősorban érzelmi alapon bontakozott ki, bár nincs okunk feltételezni, hogy a kérelmezők ne érdeklődnének Magyarország vagy a magyar kultúra iránt. A dolog lényegét azonban valószínűleg akkor ragadjuk meg helyesen, ha hozzátesszük, hogy uniós állampolgárként könnyebben és olcsóbban lehet tanulmányi ösztöndíjakhoz vagy munkalehetőséghez jutni az EU területén. A canberrai nagykövetség konzuli részlegén szerzett személyes tapasztalatból tudjuk, hogy a magyar útlevél különösen jó ajánlólevél hírében áll, és a kérelmezők nem csupán az angol anyanyelvű országokat veszik célba.

4.1. Előregedés

Az előző fejezetben ismertetett szerteágazó intézményi hálózat ellenére a magyarság súlyos gondokkal küzd. Első helyen említhető az előregedés, pontosabban egyre nagyobb problémát jelent a klubok és szövetségek tagságának és vezetőségének előregedése, ami végső soron

¹⁷ A magyar származásúak növekvő száma figyelemreméltó, mert ez nem feltétlenül támasztja alá az előregedési elméletet. Az előregedési tendencia azonban biztosan érvényes a klasszikus bevándorlási hullámok „kemény magjára”, akik a közösségi életet megszervezték, és a mai napig működtetik. A számok mögötti tartalmat az előregedés és a „felhígulás” kettős nyomása alatt lehet megérteni.

¹⁸ Az 1948-as ausztrál állampolgársági törvény 17. cikke szól a kettős (vagy többes) állampolgárságról. A 17. cikk 2002. április 4. óta hatályos legutóbbi módosítása értelmében Ausztrália korlátozás nélkül elfogadja állampolgárai kettős vagy többes állampolgárságát. Ennek megfelelően ausztrál állampolgárok szabadon szerkezthetik meg másik ország állampolgárságát.

működésüket veszélyezteti. A második vagy alkalmanként már harmadik generáció egyre lazább szálakkal kötődik a helyi magyar közösségi élethez, a koros nénik és bácsik gyakran valóban múltat idéző világa nem kelti fel az érdeklődését. Ez a tulajdonképpen generációs probléma összefügg azzal, hogy a fiatalabbak az elmúlt egy-két évtizedben nem keresik a kapcsolatot a „történelmi” intézményrendszerrel, és valóban csak elenyésző számban jelennek meg a klubtagság soraiban. A korosodó közösség tagjait ugyanakkor a nosztalgiazással együtt szoros érzelmi szálak fűzik Magyarországhoz, és hálásan fogadják a hazulról érkező törődést és figyelmet. Túlnyomóan konzervatív értékeket vallanak, és ez megnehezítette számukra az együttműködést a szocialista-liberális koalíciós kormányokkal. A fiatalok politikai értelemben is elütnek az öregektől. Számukra a magyar belpolitikai küzdőtér eseményei jó esetben az érdekesség erejével hatnak, de egy magyarországi választás vagy akár kormányváltás híre nem lendíti ki őket apolitikus közömbösségükből.

A közösségi élet problémáit feszegetve megkülönböztethető egy olyan csoport is, melynek tagjai idegenbe szakadt magyarként futottak be sikeres pályát az ausztrál üzleti életben, politikában, tudományokban és művészetekben. Magasan képzett emberekről van szó, akik közül kevesen és inkább csak alkalmanként vesznek részt a közösségi életben. A teljes képhez tartozik, hogy a sikeresek csoportjához sok zsidó származású magyar tartozik. Mértékadó becslések szerint a bevándorolt magyarságnak mintegy 15 százaléka lehetett zsidó származású. A korai bevándorlók csoportja, illetve a második világháborút megelőző és követő hullám döntő mértékben zsidó származásúakból állt, és ettől a három lökéstől eltekintve is viszonylag magas volt a magyar eredetű zsidók bevándorlása. A magyarság szervezeteihez való viszonyuk ambivalens. Megjelenik benne a kölcsönös távolságtartás a magyar szervezetek előregedő keresztény közösségeivel, ugyanakkor ezek a magyar zsidók megmaradtak a magyar emigráns-szféra részének, és gondosan ápolták a magyar nyelvet.¹⁹

Az egyszerűsített, de a lényegét jól mutató csoportosítás szükségessé tesz egy harmadik kategóriát²⁰ is. Ebbe azok a zömében jól képzett

¹⁹ Kunz Egon: Magyar zsidók Ausztráliában. In: Uő. i.m. 220–221.

²⁰ Az ausztráliai szórványmagyarság hármas csoportosítása kevésbé részletezett formában megtalálható a canberrai magyar nagykövetség 2010. évi beszámoló jelentésében, Az ausztráliai magyarság helyzete című fejezetben, a 9–10. oldalon, a dokumentum a nagykövetség adott évi tízes számú e-mail jelentése.

fiatalok tartoznak, akik a magasabb életszínvonal és a nyugodtabb élet reményében érkeztek az utóbbi két évtizedben. Sorsuk nem rokonítható a menekültnevezdékekével, történelmi mércével nézve jóval szerényebb kényszerítő erők hatottak rájuk, tapasztalataik másról szólnak, megfontolásaik másban gyökereznek. Számukra nem jelent vonzerőt a magyarság demonstratív megélése, értetlenül fogadják, és avíttnek érzik Magyarország mesterséges felépítését a világ egyik legtávolabbi pontján. A generációs ellentét itt is nyilvánvalóan fennáll, de jelentős különbség a második és harmadik generációs magyar származásúakhoz képest, hogy ők még a szó szoros értelmében magyarok, akik megélték a modern Magyarországot, reális képpel rendelkeznek róla, anyanyelvként beszélik a magyart, és ezért hosszabb távon fontos szerepet tölthetnek be az ausztráliai magyarság kulturális és akár szervezeti életének továbbvitelében.

4.2. *A nyelv elhalása*

Gondot okoz a nyelv és a hagyományok ápolása és megőrzése is. A nyugati világban élő szórványok esetében komoly nehézségekkel küzdő, esetenként megszűnőben lévő közösségekkel kell számolni, és ez alól minden szervezeti erőfeszítés ellenére az ausztráliai magyar közösségek se jelentenek kivételt. Fél évszázaddal ezelőtt az iskolai tanárok még helytelenítették az idegen nyelvek használatát. A világ sokat változott azóta, de a magyar nyelv megőrzéséért és oktatásáért a cserkészmozgalom és a vasárnapi iskolák tették a legtöbbet akkor is és ma is. A múlt század hetvenes éveinek derekától, a multikulturális megközelítés kibontakozásával került sor a magyar nyelv érettségi tárgyként való bevezetésére a nagyobb és jelentős magyarsággal rendelkező államokban.²¹ Évente egy-két tucatonál többen soha nem éltek a magyar érettségi lehetőségével. A nyolcvanas években felmerült egy egyetemi magyartanszék létrehozásának a gondolata, mely nem valósult meg.

A magyar nyelv használata jó esetben visszaszorul a családba, de a fiatalabb körében gyakran teljesen elhal. A nyelv ilyen mértékű háttérbe szorulását a magyar nyelvű oktatás támogatása és közösségi megszervezése sem tudja ellensúlyozni. El kell fogadni, hogy az ausztráliai magyarok, illetve magyar gyökerűek mind kisebb része beszél magyarul, és, hogy a meglévő nyelvtudás egyre kevésbé anyanyelvi szintű, mely a fia-

²¹ Victoria, Új-Dél-Wales és Dél-Ausztrália vezette be a magyar érettségit.

talabb nemzedékek esetében egyre inkább egy érdeklődésből elsajátított idegennyelv-ismeretre hasonlít. Ezen a téren hasznos lehetőséget jelentenek a több évtizedes múltra visszatekintő magyarországi ösztöndíjprogramok. A Kádár-rendszer idejében a diaszpóra magyarsága bizalmatlanul tekintett erre az eszközre, és politikai (át)nevelőtábort látott a nyelvi képzésben. Ezek az aggodalmak mára eloszlottak, de ezzel együtt évente mindössze néhány ausztráliai hallgató veszi igénybe az ösztöndíjakat.

A nyelvhez kapcsolódó történet a magyar könyvek hányatott sorsa. Felső szinten soha nem folyt magyar nyelvoktatás, ezért az egyetemek nem tartottak magyar könyveket. Más kérdés, hogy lett volna-e elég és megfelelő színvonalú magyar könyv és oktatási segédanyag, ha valahol létrehozták volna a magyartanszéket. A bevándorlók közül sokan rendelkeztek kisebb-nagyobb magyar tárgyú könyvtárral, melyeket minden jel szerint pusztulásra ítélt az idő. Az okok közül egy-két évtizede jobbra a másod- és harmadgenerációs nemzedék közömbösségét és alacsonyabb nyelvismereti szintjét szokták idézni, az új évszázad első évtizede azonban már magukra a könyvekre is komoly csapást mért. A könyv könyörtelenül kimegy a divatból, és a felnövekvő diaszpóra-generációk már a legtöbb ismeretüket elektronikus úton szerzik. A könyvek felett eljárt az idő, és marad helyettük a remény, hogy az elektronikus korszak kínálja másfajta ismeretszerzési lehetőségek a könyvekhez hasonlóan alkalmasnak bizonyulnak a magyarságtudat ápolására.²²

A szórványmagyarság identitásának megtartása a realitás talaján más eszközöket kíván,²³ még akkor is, ha tudjuk, hogy ezek az anyanyelvinél

²² Egy lábjegyzetes kitérőt megér a canberrai nagykövetség könyvtárának története. A könyvtár magát a hajdani canberrai magyar klub könyvei teszik ki, melyek a klub bezárását követően kerültek a nagykövetség gondozásába. A könyvtár állománya folyamatosan gyarapszik a diaszpóra tagjainak felajánlásai következtében. Ausztráliai viszonylatban mindenképpen bőséges és tartalmas gyűjteményről beszélhetünk. A probléma abban áll, hogy a könyvekre senkinek nincs szüksége. A felajánlások azért érkeznek, mert a könyvek gazdái már nem élnek, vagy annyira megöregedtek, hogy nincs már rájuk szükségük. Sem nekik, sem senkinek a családban. De a nagykövetségi könyvtárat se használja senki, mert egyszerűen nincs rá igény. Minden más magyarázat, mondjuk a canberrai magyar közösség csekély létszámára való utalás, csak a fejünk homokba dugása. A nagykövetség múltbeli értékét ment a könyvek befogadásával, de ezek jövőbeli hasznosulása még nem látható. A könyvtár jelenleg nem több egy kulturális anakronizmusnál.

²³ A nyugati magyarság nyelvi és kulturális problémáiról részletesen szól Pomogáts Béla: Két és fél millió magyar szórványban, *Kisebbségkutatás* 2002/11. (http://www.hhrf.org/kisebbségkutatás/kk_2002_02/cikk.php?id=1139)

jóval lazább kötődést válthatnak csak ki Magyarország iránt. A huszadik század végén egy ideig divatban volt, hogy a magyar kultúra jeles személyiségei felkeresték a nyugati szórványközösségeket, de ezek a látogatások az utóbbi időszakban nagyon megritkultak. Az Ausztráliában élő magyarok és magyar származásúak Magyarország iránti érdeklődését az ottani magyar egyházak is táplálják.²⁴ Ezt az érdeklődést ezen kívül jelenleg a kultúra, a néptánc és népzene támogatásán keresztül lehet leghatékonyabban fenntartani. Így lehet elősegíteni azt, hogy közülük sokan a magyar nyelv mélyebb ismerete nélkül váljanak magyarrá, vagy maradjanak meg magyarnak, illetve a magyarság szerepet kapjon identitásuk kialakításában. A színvonalas vagy akár amatőr szinten színvonalas műsorokkal, koncertekkel és néptáncbemutatókkal nem csupán az identitás erősíthető, hanem a magyar hagyományok és a magyar kultúra is népszerűsíthető egy arra igen fogékony és sokszínű közegben. Ezáltal szerencsésen illeszthető a magyarságtudat az Ausztrália lényegét jelentő multikulturális társadalomba.

5. Összegzés. A magyarságtudat megőrzésének útja

Ellentmondásos történetet csak ellentmondásos következtetésekkel lehet tisztességesen lezárni. Az ausztráliai magyarok jó másfél évszázados története és közel hetvenezres száma bizakodásra ad okot, dinamikusan és fokozatosan erősödő közösség benyomását kelti. A multikulturális társadalom fokozatos kibontakozásával három-négy évtizede adottak a feltételek a magyar identitás megőrzésére és erősítésére. A magyarok az óhaza hullámzó figyelme és támogatása mellett éltek a lehetőségekkel, szervezetekbe tömörültek, ápolták és ápolják nyelvüket és hagyományukat. A multikulturális társadalom olvasztótégelye azonban nehézségeket is rejt. Az Ausztráliában született második vagy harmadik generáció már egyre inkább ausztrál és egyre kevésbé magyar. Természetes, hogy így van, mert Ausztrália a hazájuk, és angolul kell megtalálniuk a helyüket az életben. Nem vesztették azonban még el a magyar identitásukat, kötődésüket szüleik és nagyszüleik hagyományaihoz. Ezt az alapvetően érzelmi-kulturális érdeklődést lehet és kell megragadni a jelenben

²⁴ Református 8, római-katolikus 6, magyar baptista gyülekezet 1 településen működik. *(szerk. megj.)*

és a lehetőségekhez mértén támogatni annak kibontakozását. Ezt a feladatot kellene felismernie és továbbvinnie a hazai intézményrendszernek, és a lehetőségekhez mértén erre kellene pénzt és energiát áldozni. Nagyra törő elvárások helyett reális megközelítésre van szükség. Természetesnek kell tekinteni, és el kell fogadni, hogy a magyar származásúak egyre nagyobb része már csak idegen nyelvként vagy egyáltalán nem beszéli a magyar nyelvet. Az is eredmény, ha a népzene vagy a népi tánc hozza össze a kivándorlók leszármazottait, és nem feltétlenül baj, ha angol nyelven élnek meg maradék magyarságukat. Addig jó, ameddig meg akarják élni. Ausztrália a világ legtöbb országával összevetve irigylésre méltó helyzetben van: erős gazdaság, biztonságos és gyarapodó ország, sokszínű társadalom. A multikulturalizmus Ausztráliában kiteljesedett, az ottani magyarság reális célja pedig nem lehet más, mint a hozzá való alkalmazkodás és a benne való megmaradás. Az esély adott...

IRODALOM

- Ambrosy, Anna: *New Lease on Life, Hungarian Immigrants in Victoria, Assimilation in Australia*. Dezsery Ethnic Publications, Adelaide 1984
- Ambrosy, Anna: *A Survey of the Hungarian Community in Victoria*. Dezsery (Kiadó), Adelaide 1990
- Csapó Endre: *Ilyen a világ. Az Ausztráliai Magyarságban és a Magyar Életben 1961–1983 között megjelent vezércikkek*. Logos Kiadó, Tóthfalu 2002
- Hajdú, József – Kövess, Charles – Ámon, Ildikó (eds.): *1956–2006, Hungarian Revolution Commemoration, Melbourne, Australia 2006. A chronicle of events*. Hungarian Revolution Commemoration Committee, Melbourne-i Magyar Központ, 2008.
- Hajduk Márta (szerk.): *Magyar világháló, a világban élő magyarok ezredvégi üzenetei*. Omis Kiadó, 2001.
- Kardos Béla: Magyar szervezeti élet Ausztráliában és Új-Zélandon 154–156. p. In: *A világ magyarsága, Történeti áttekintés és címtár, Latin-Amerika, Dél-Afrika és Ausztrália*. Magyarok Világszövetsége Nyugati Régió, Budapest 1998.
- Kövesdy Éva – Atyimás Erzsébet – Galambos Imola (szerk.): *A melbourne-i magyar központ 1997–2008*. Melbourne-i Magyar Központ, 2008.

Kunz Egon: *Magyarok Ausztráliában*. A Magyarságkutatás Könyvtára XXI. kötet, Teleki László Alapítvány, Budapest 1997.

Majláth György – Majláth-Ábray Ágnes: *A Magyar Ház Szövetkezet naplója, Ötven év története 1955–2005*. Magyar Ház Szövetkezet, Sydney 2005.

Dr. Tanka László: *Magyarok a nagyvilágban. Képes életrajzgyűjtemény a világba szétszéledt magyarok és magyar származásúak pályafutásáról*. Médiamix Kiadó, Budapest – New York, 2009.